

Ο δάσκαλος Σταύρος Κυπραγώρας από την Κυθρέα

Χριστόδουλος Πέτσας

Γεννήθηκε στην ενορία Αγίας Μαρίας Κυθρέας την 27η Σεπτεμβρίου 1892 από γονείς το Μιχαήλ Χ΄ Χριστοδούλου Κέκκου μυλωθρού το επάγγελμα και μητέρα την Αναστασία Ιωσήφ το γένος Κουρελλήδων. Το 1898 γράφτηκε στο Δημοτικό Σχολείο Αγίου Ανδρονίκου Κυθρέας και απεφοίτησε το 1905. Είχε δασκάλους τους συγχωριανούς του Κωνσταντίνο Πανταζή και Μιλτιάδη Χατζηβασιλείου (ο πρώτος κατόπιν έγινε γιατρός και ο δεύτερος έγινε ιερέας). Μετά φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο από το οποίο αποφοίτησε το 1910. Μετά φοίτησε στο Παγκύπριο Διδασκαλείο όπου πήρε το πτυχίο δασκάλου το 1912.

Με το πτυχίο εξασφάλισε πιστοποιητικό από το Γραφείο Παιδείας με αριθ. 179 ημερ. 1η Αυγούστου το 1912 με το οποίο ενεγράφη στον κατάλογο των εν ενεργεία δασκάλων πρόθυμος να υπηρετήσει την ελληνική παιδεία στην Κύπρο. Πριν από το Νέο περί παιδείας Νόμο του 1923 οι διδάσκαλοι διορίζονταν από τις χωρητικές Αρχές και ο μισθός των πληρωνότο από φορολογία της κοινότητας που υπηρετούσαν. Το Γραφείο Παιδείας, με αρχιεπόπτη των σχολείων του F.D ΝΕΩΧΑΜ είχε μόνο τον έλεγχο των σχολείων, όσοι από τους δασκάλους είχαν ικανοποιητικά αποτελέσματα έπαιρναν σχετική επιχορήγηση από το Γραφείο Παιδείας επιπρόσθετα του μισθού που ελάμβαναν από τις χωρητικές Αρχές.

Μετά την ψήφιση του Νόμου του 1923 όμως το Γραφείο Παιδείας έκαμνε και τους διορισμούς και τις μεταθέσεις δασκάλων και με τον τρόπο τούτο η διοίκηση της Στοιχειώδους Παιδείας περιήλθε αποκλειστικά στην Κυβέρνηση που αντιπροσώπευε το Γραφείο Παιδείας.

Ο Σταύρος Κυπραγώρας με την εγγραφή του στο μητρώο των εν ενεργεία δασκάλων, εξασφάλισε διορισμό στο Τριδιδάσκαλο Σχολείο Ριζοκαρπάσου όπου εργάσθηκε 2 σχολικές χρονιές. Στην πρώτη σχολική χρονιά 1912-13 με μισθό £26 ετησίως και στη δεύτερη σχ. χρονιά 1913-14 με μισθό £28 ετησίως.

Την επόμενη σχολ. χρονιά 1914-15 διορίστηκε στον Άγιο Αμβρόσιο, επαρ. Κυρη-

νείας, που λειτουργούσε μονοδιδάσκαλο σχολείο με πληθώρα μαθητών. Φαίνεται ότι ο κ. Κυπραγώρας προτίμησε το μονοδιδάσκαλο αντί του τριδιδασκάλου στο Ριζοκάρπασο για λόγους συχνότερης επικοινωνίας με τη γενέτειρά του Κυθρέα.

Στον Άγιο Αμβρόσιο εργάστηκε πέντε σχολικά έτη. Το 1914-15 με μισθό £30 ετησίως, το σχολ. έτος 1917-18 με μισθό £40 ετησίως το σχ. έτος 1918-19 £45 ετησίως.

Νέος τότε ο Κυπραγώρας με ζήλο και ενθουσιασμό στο διδακτικό έργο άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις και από τις δυο πρώτες κοινότητες που πέρασε. Ανήκει στη γενιά εκείνη των δασκάλων που πρόσφεραν πολλά και πήραν ελάχιστα, που υπελόγισαν το εκπαιδευτικό ως δεδομένο χρέος προς τον χειμαζόμενο κυπριακό λαό σε καιρούς δύσκολους.

Το σχολ. έτος 1919-20 διορίστηκε στο Νέο Χωρίο Κυθρέας, για ένα μόνο χρόνο και το σχολείο ήταν μονοδιδάσκαλο με ετήσιο μισθό £36. Το επόμενο σχολ. έτος 1920-21 διορίστηκε στη Χαρδακιώτισσα της Κυθρέας όπου το σχολείο ήταν μονοδιδάσκαλο με ετήσιο μισθό £70. Το επόμενο σχολ. έτος 1921-22 με ετήσιο μισθό £60. Το επόμενο σχ. έτος 1922-23 με μισθό £70, το 1923-24 με μισθό £78 ετησίως. Το σχ. έτος 1924-25 με ετήσιο μισθό £84. Το σχολ. έτος 1925-26 με μισθό £84 ετησίως, το σχ. έτος 1926-27 με μισθό £84 ετησίως. Εδώ να σημειωθεί ότι το σχολείο Χαρδακιώτισσας λειτουργούσε διδάσκαλο τα τελευταία δυο χρόνια. Στη Χαρδακιώτισσα ο Σταύρος Κυπραγώρας βρήκε την ευκαιρία να σχηματίσει σχολικό κήπο και συνέτεινε πολύ στην επέκταση του πρασίνου με παραγωγή ιδίως εσπεριδοειδών φυτών.

Το σχ. έτος 1927-28 μετατέθηκε στο Λευκόνοικο όπου το σχολείο ήταν πρώτης τάξεως με τέσσερις δασκάλους με διευθυντή τον εκ Λευκονοϊκού αείμνηστο Μάρκο Χαραλάμπους. Το σχολικό τούτο έτος ο μισθός του κ. Κυπραγώρα ήταν £92 ετησίως. Για τα επόμενα δυο σχολ. έτη 1928-29 και 1929-30 ο μισθός αυξάνεται στις £100 ετησίως. Το 1930-31 ο μισθός αυξάνεται σε £115 εξαιτίας το σχολείο έγινε πενταδιδάσκαλο, το 1931-32 ο μισθός γίνεται £118 ετησίως, το έτος 1932-33 γίνεται £121 ετησίως. Τον Ιανουάριο του 1932 παρ' ελπίδα ο διευθυντής του σχολείου Μάρκος Χαραλάμπους ασθενεί και παίρνει αναρρωτική άδεια και στη θέση του ο Διευθυντής της Παιδείας διορίζει με επιστολή ημερ. 5.1.1932 το Σταύρο Κυπραγώρα αναγνωρίζοντας έτσι τις μακρόχρονες και ευδοκίμους υπηρεσίας του στην κυπριακή εκπαίδευση με μισθό £121 ετησίως. Εν τω μεταξύ ο

Μάρκος Χαραλάμπους απεβίωσε και συνεχίζει διευθυντής του σχολείου ο Σταύρος Κυπραγώρας και τα σχολικά έτη 1932-33 και 1933-34 μισθό £124 ετησίως.

Με επιστολή του ο Σταύρος Κυπραγώρας ημερ. 12.5.1932 προς το Διευθυντή της Παιδείας ζητά να πληροφορηθεί εάν απαγορεύονταν οι Γυμναστικές επιδείξεις και η τελική επί τη λήξει των μαθημάτων εορτή. Την επιστολή υπογράφουν μαζί με την Κυπραγόρα η διευθύντρια του Παρθεναγωγείου Ειρήνη Ιωάννου και η διευθύντρια του Νηπιαγωγείου Σκεύη Χρ. Ηλιάδη. Η επιστολή αυτή σχετίζεται με τις απαγορεύσεις που έκαμε η Αποικιακή Κυβέρνηση στις εθνικές εορτές ύστερα από την Οκτωβριανή Εξέγερση το 1931.

Δυστυχώς εις το φάκελο του Σταύρου Κυπραγόρα δεν υπάρχει απάντηση εις την άνω επιστολή. Αλλά φαίνεται οι τέτοιες γιορτές των σχολείων δεν απαγορεύθησαν από την Αποικιακή Διακυβέρνηση. Ο Άγγλος Διευθυντής της Παιδείας άφησε αναπάντητο την άνω επιστολή με το σκεπτικό ότι εφ' όσο δεν ελάβετε απαγορευτική επιστολή νοείται ότι επιτρέπονται.

Ο κ. Κυπραγώρας με επιστολή του ημ. 26.2.1932 προς το Διευθυντή Παιδείας ζητά να του δοθεί δικαίωμα τώρα κατόπιν της μεταθέσεως του κ. Ελευθερίου Σωτηρίου και του διορισμού νέου τούτου θα γίνει υποχρεωτικώς μερική τροποποίηση του ωρολογίου προγράμματος εις τα τεχνικά μαθήματα, να ορίσω μίαν ή δυο ώρας καθ' εβδομάδα εις ένα έκαστον των συναδέλφων κατά τας κενάς των ώρας ίνα ομού μετά των μαθητών μιας των ανωτέρων τάξεων Δ' Ε' ΣΤ' περιποιούμεθα τα δέντρα (σκαλιζομεν, ποτιζομεν) τα οποία κατά το πενταετές διάστημα της ενταύθα διδασκαλικής μου υπηρεσίας εφυτεύθησαν εν τω σχολικώ κήπω και πέριξ του σχολείου προς εξωραϊσμό αυτού. Τα εν λόγω δένδρα είναι περίπου 800.

Αι κεναί ώραι εκάστου συναδέλφου είναι τέσσερις.

Ελπίζω, Εντιμότητε, ότι θα τύχω ταχείας απαντήσεώς Σας, προς αποφυγήν πάσης τυχόν παρεξηγήσεως μεταξύ των συναδέλφων μου.

Διατελώ ευπειθέστατος, θεράπων
Σταύρος Κυπραγώρας
Προσωρ. Διευθυντής
Σχολ. Λευκονοίκου

Γραφείον Παιδείας, 2 Μαρτίου, 1932
Κύριον Σταύρον Κυπραγόραν

Πρ. Διευθυντή Αρρεν. Λευκονοίκου.

Κύριε,

Αναφερόμενος εις την επιστολή μου της 5.1.1932, παρακαλείσθε όπως εξακολουθήσετε να διευθύνετε το σχολείο μέχρι νεωτέρων οδηγιών.

2. Δύνασθε να κάμετε τις τροποποιήσεις του ωρολογίου προγράμματος τας οποίας εισηγήσθε εις την επιστολήν σας της 26ης 2.1932.

Ο Κυπραγόρας κατόπιν της όλης οργάνωσης που έχει πετύχει στο σχολείο Λευκονοίκου όλως απροόπτως στις 14 Μαΐου 1934 υποβάλλει αίτηση στο Διευθυντή Παιδείας και ζητά μετάθεση στην Κυθρέα το προσεχές σχολ. έτος λόγω της επιδείνωσης της ασθένειας της συζύγου του Άννας. Αναφέρει εν τη επιστολή του σε πρόσφατη συνέντευξη που είχε με το Διευθυντή Παιδείας ανέπτυξε και διαζώσης την τραγική θέση της οικογένειάς του.

Για λόγους υποστήριξης στην πάσχουσαν οικογένεια του κ. Κυπραγόρα τον μετάθεσε από Λευκόνοικον εις Κυθρέα ως βοηθό δάσκαλο με απολαβές £124 ετησίως. Διευθυντής στο Αρρεναγωγείο Κυθρέας, που ήταν τετραδιδάσκαλο, ήταν ο Φραγκ. Φραγκεσκίδης. Το επόμενο σχολ. έτος 1935-36 ο Φραγκεσκίδης μετατέθηκε και στη θέση του διορίσθηκε ο κ. Σταύρος Κυπραγόρας με μισθόν £124 και επίδομα διευθυντού £12 ετησίως.

Τις ίδιες απολαβές μισθού £124 και επίδοματος διευθυντού £12 ετησίως ο κ. Κυπραγόρας παίρνει μέχρι το σχολ. έτος 1941-42. Από το σχ. έτος 1942-43 ο μιν μισθός παραμένει ο ίδιος, το επίδομα όμως αυξάνεται σε £24 ετησίως. Το σχ. έτος 1943-44 ο μισθός αυξάνεται σε £144 το επίδομα όμως μένει £24 ετησίως. Το σχολ. έτος 1944-45 ο μισθός αυξάνεται σε £150 το επίδομα όμως μένει το ίδιο £24. Το επόμενο σχολ. έτος 1945-46 ο μισθός αυξάνεται σε £160 το επίδομα όμως μένει το ίδιο £24.

Ο Σταύρος Κυπραγόρας τίμησε τη διδασκαλική έδρα της Κυθρέας και στις 3 ενορίες: Της Χαρδακιώτισσας 7 έτη, του Αγίου Ανδρονίκου 12 έτη, της Χρυσίδας 2 έτη (Συνταξιούχος) ολικό: 21 έτη.

Δίδαξε με ζήλο και ενθουσιασμό και ανέδειξε μαθητές άξιους πολίτες που διαπρέπουν σήμερα σαν τεχνίτες και επιστήμονες στην κοινωνία και προφέρουν με σεβασμό το όνομά του.

Το έργο του δεν περιορίστηκε μόνο στο τέμενος των μουσών. Είχε και εξωσχολική δραστηριότητα. Έδιδε διαλέξεις στους συλλόγους και ανέπτυσσε λόγους

σε εθνικές και θρησκευτικές γιορτές. Ανέπτυξε την ευαγγελική περικοπή από του άμβωνος της εκκλησίας και από του βήματος των συλλόγων.

Εκείνο όμως που διέκρινε τον Κυπραγόρα ήταν η αγάπη του προς τα δέντρα και η συνεχής επέκταση του πρασίνου. Στο σχολείο που διοριζόταν είχε πάντοτε την ευθύνη των σχολικών κήπων και όπου δεν υπήρχαν αν του το επέτρεπαν οι συνθήκες ίδρυε τέτοιους. Είχε αρκετές γνώσεις γεωργικές και αγροτικές. Έκαμνε φυτώρια τους σχολικούς κήπους και καλλιεργούσε εξαιρετικές ποικιλίες λαχανικών, ανθέων, καρποφόρων δένδρων και δασικών δενδρυλλίων που παρέιχε δωρεάν στους μαθητές και στους γεωργούς.

Φύτεψε με τη βοήθεια των μαθητών του τις γυμνές βουνοπλαγιές που εκτείνονται προς βορρά του σχολικού κτιρίου του Αγίου Ανδρονίκου και ανέδειξε το μεγαλύτερο σχολικό δάσος που υπάρχει στην Κύπρο. Η πιο κάτω επιστολή του Διευθυντού Παιδείας υπό ημερ. 27 Ιουλίου 1944 είναι το κάτοπτρο της επιτελούμενης εργασίας εις το Σχολικόν Κήπον Κυθρέας και αναφέρεται σ' όλους που σχετίζονται με τον Σχολ. Κήπον, ιδιαίτερος στο Διευθυντή Σταύρο Κυπραγόρα που είχε τη βαρύνουσα υπευθυνότητα.

Κύριο Σταύρο Κυπραγόρα

Διευθυντή Σχολείου Κυθρέας

Μεγάλως ευχαριστήην

από την έκθεσιν την οποία έλαβον τελευταίως από τον Διευθυντήν Γεωργίας σχετικώς με την καλήν εργασίαν, την οποίαν έχετε κάμει εις τον σχολικόν κήπον.

Οι σχολικοί κήποι παρέχουν αναμφιβόλως τα καλύτερα πεδία εντός των οποίων οι μαθηταί των χωρίων, οι οποίοι θα γίνουν οι γεωργοί του μέλλοντος, δύνανται να ασκηθούν εις την ανάπτυξιν και πρακτικήν καλλιέργειαν καλών ποικιλιών σιτηρών, δένδρων, λαχανικών, ανθέων κ.λ.π. αλλ' εναπόκειται εις τους διδασκάλους να επωφεληθώσιν των μέσων τούτων, δια να παράσχουν εις τους μαθητάς των τοιαύτην άσκησιν και να μεταδώσωσι εις αυτούς ενθουσιασμόν δια την γεωργίαν.

Μεγάλως ευχαριστήην ως ανωτέρω ανέφερον, διότι έχω πληροφορηθεί από τον Διευθυντή Γεωργίας ότι έχετε κάμει καλήν εργασίαν, προς την κατεύθυνσιν ταύτην, και επιθυμώ να σας συγχαρώ όλους δια την εν λόγω εργασίαν, την οποίαν έλπίζω να εξακολουθήσετε και εις το μέλλον.

Διευθυντής Παιδείας

Κάλλην

Πιστοποιητικό

Ο υπογεγραμμένος Μουκτάρης της ενορίας Αγίας Μαρίνης Κυθρέας δια του παρόντος πιστοποιώ τα ακόλουθα:

Ο εγχώριός μου κ. Σταύρος Κυπραγώρας, διδάσκαλος εν Κυθρέα είναι έγγαμος συνάψας δυο νομίμους γάμους. Τον μεν πρώτον μετά της εγχωρίου μου Άννας Κωστή Χ" Μιχαήλ κατά το έτος 1924. Εκ του γάμου τούτου απέκτησαν τρια άρρενα παιδιά, τον Ανδρέα, Κώστα και Μιχαλάκη.

Ο πρώτος Ανδρέας εγεννήθη την 11.10.1924. Ο δεύτερος Κώστας εγεννήθη την 11.3.1926. Ο τρίτος Μιχαλάκης εγεννήθη την 26.2.1933.

Ο γάμος ούτος διελύθη υπό του εκκλησιαστικού δικαστηρίου κατά το έτος 1983 δια το ότι η σύζυγος Άννα παρεφρόνησε και ενεκλείσθη εις το άσυλον φρενοπαθών από το έτος 1934.

Ο δεύτερος γάμος εγένετο μετά της εκ Χρυσίδας Κυθρέας Χρυσταλλένης Σταυράκη Θεοχάρη κατά το έτος 1939 μετά της οποίας συζή νομίμως αποκτήσας εξ αυτής εν τέκνον την Ανδρούλα η οποία εγεννήθη την 25.11,1941.

Άπαντα τα τέκνα του κ. Σταύρου Κυπραγώρα συζώσι μετ' αυτού, τα μεν δυο πρώτα σπουδάζουν εις τα εν Λευκωσία εκπαιδευτήρια, τα δε δυο άλλα παραμένουν πλησίον του.

Το παρόν πιστοποιητικόν παραχωρείται για να το χρησιμοποιήσει όπου δει. Εν Κυθρέα τη 18 Φεβρουαρίου 1944.

Ο Μουκτάρης της ενορίας Αγίας Μαρίνης Κυθρέας.

Υπογραφή σφραγίς

Κυπριανός Σάββα.

Τύπος Εκλογής δι' ηλαττωμένην σύνταξιν και φιλοδωρήματος

Κύριε, Συμφώνως προς τας προνοίας του άρθρου 421 των περί Στοιχειώδους Παιδείας Νόμων 1933-1934 λαμβάνω την τιμήν να σας πληροφορήσω ότι επιθυμώ να εξασκήσω το δικαίωμα της εκλογής να λάβω αντι πλήρους σύνταξης σύνταξιν ίσην προς τα τρια τέταρτα της πλήρους συντάξεως ομού μετά φιλοδωρήματος ίσον προς δέκα φορές την ετήσιαν της ούτω γενομένης ελαττώσεως εις την σύνταξιν.